

129010

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

گروه اقتصاد

عنوان پایان نامه

بررسی تأثیر فضای کسب و کار بر سرمایه گذاری خصوصی در ایران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته:

علوم اقتصادی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر عباس عرب مازار

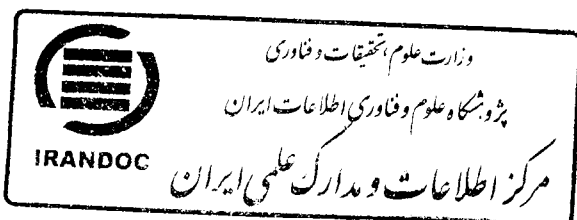
استاد مشاور:

جناب آقای دکتر فرهاد دژپسند

نگارش:

مریم احمدیان

شهریور ۱۳۸۹

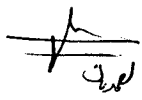

یک
۱۴۹۵۸۵

۱۳۸۹/۱۰/۱۹

اذعان

اینجانب مریم احمدیان دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی به شماره دانشجویی ۸۶۴۱۷۰۵۸ گواهی می‌نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان‌نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده را بر عهده می‌گیرم. در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به‌علاوه گواهی می‌نمایم که مطالب مندرج در پایان‌نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان‌نامه چارچوب مصوب دانشکده را به‌طور کامل رعایت کرده‌ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ: ۱۹، ۷، ۲۷

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه شهید بهشتی محفوظ است.

نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

گروه اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی خانم مریم احمدیان تحت عنوان

بررسی تأثیر فضای کسب و کار بر سرمایه گذاری خصوصی در ایران

در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۲۳ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره ۱۹ و درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه

جناب آقای دکتر عباس عرب مازار امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه

جناب آقای دکتر فرهاد دژپسند امضا

۳- استاد داور

جناب آقای دکتر حسن درگاهی امضا

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی
کد (۷۵۰)

سپاسگزاری

سپاس خدای را که انسان را در رنج و سختی آفرید و با هر سختی گشایشی همراه کرد. بر خود لازم می‌دانم از الطاف پدرانه و راهنمایی‌های بی‌دریغ استاد گرانقدر، آقای دکتر عباس عرب‌مازار و نیز از تمامی اساتید بزرگوار دانشکده اقتصاد شهید بهشتی که افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام سپاسگزاری نمایم. دستان پدر و مادر عزیزم را که در تلاش برای رشد و تعالی فرزندان‌شان بی‌نظیرند می‌بوسم و از برادرانم مهدی و محمدرضا که همواره بهترین دوستان و یاری‌رسان من بوده‌اند تشکر می‌کنم.

تقدیم بہ نور خدا در تاریکی قلم

اباصالح المہدی (عج)

و کریمہ اہل بیت

حضرت فاطمہ معصومہ (س)

عنوان: بررسی تأثیر فضای کسب و کار بر سرمایه گذاری خصوصی در ایران

دانشجو: مریم احمدیان

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباس عرب مازار

دوره: کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی

تاریخ ارائه: شهریور ۱۳۸۹

چکیده:

سرمایه گذاری نقش موثری در رشد و توسعه اقتصادی هر کشور دارد و مطالعه و شناخت عوامل تأثیر گذار بر سرمایه گذاری خصوصی می تواند به سیاست گذاری بهتر و دقیق تر به منظور رشد و مشارکت هر چه بیشتر این بخش منجر شود. بر مبنای نظریات اقتصاد نهادگرای جدید، محیط نهادی و ساختاری، بر عملکرد اقتصادی کشورها از جمله میزان سرمایه گذاری تأثیر می گذارد. نبود شاخصی بومی از فضای کسب و کار ایران مانعی از ورود این متغیر نهادی در مطالعات تجربی است. لذا با هدف یافتن شاخصی مناسب از فضای کسب و کار ایران به ارزیابی شاخص های جهانی فضای کسب و کار پرداخته شد. با توجه به کاستی ها و عدم تناسب شاخص های جهانی با مطالعات داخلی تلاش شد تا شاخصی بومی از فضای کسب و کار ایران با تکیه بر متغیر های کمی و مهم اقتصادی تدوین شود. برآورد تابع سرمایه گذاری با در نظر گرفتن شاخص بومی حاکی از آنست که بهبود فضای کسب و کار منجر به افزایش سرمایه گذاری خصوصی در ایران می شود.

کلمات کلیدی:

فضای کسب و کار، اقتصاد نهادگرای جدید، شاخص اندازه گیری فضای کسب و کار، سرمایه گذاری خصوصی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات.....
۲	۱-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۳	۲-۱- بیان مسأله.....
۳	۱-۲-۱- تعریف و مفهوم فضای کسب و کار.....
۵	۲-۲-۱- فضای کسب و کار در ایران.....
۶	۳-۱- هدف از انجام تحقیق.....
۶	۴-۱- فرضیه تحقیق.....
۸	فصل دوم: مبانی نظری.....
۹	۱-۲- مفهوم سرمایه و سرمایه گذاری.....
۹	۲-۲- سرمایه گذاری و نرخ بهره.....
۱۳	۳-۲- نظریه های سرمایه گذاری در قالب عوامل موثر بر سرمایه گذاری.....
۱۳	۱-۳-۲- نظریه شتاب.....
۱۴	۲-۳-۲- تابع سرمایه گذاری نئوکلاسیک.....
۱۵	۳-۳-۲- نظریه Q توپین.....
۱۶	۴-۲- اقتصاد نهادگرایی جدید.....
۱۶	۱-۴-۲- تاریخچه مکتب نهادگرایی.....
۱۷	۲-۴-۲- مروری بر اقتصاد نهادگرایی جدید.....
۲۱	۱-۲-۴-۲- تعریف نهادها.....
۲۲	۲-۲-۴-۲- کارکرد نهادها.....

۲-۴-۳-۳	شاخه های فکری اقتصاد نهاد‌گرای جدید	۲۷
۲-۴-۴-۴	نهاد ها و نظریه های اقتصادی	۳۷
۲-۵-۵	جمع بندی و نتیجه گیری	۲۹
۳۱	فصل سوم: معرفی و ارزیابی شاخص های جهانی فضای کسب و کار	
۳-۱-۱	معرفی شاخص های جهانی فضای کسب و کار	۳۲
۳-۱-۱-۱	شاخص راهنمای بین المللی ریسک کشورها (ICRG)	۳۴
۳-۱-۱-۲	شاخص ریسک فضای کسب و کار اکونومیست	۳۶
۳-۱-۱-۳	شاخص آزادی اقتصادی جهان (EFW)	۳۸
۳-۱-۱-۴	شاخص آزادی اقتصادی	۴۰
۳-۱-۱-۵	شاخص سهولت کسب و کار (EDB)	۴۲
۳-۲-۲	نقدی بر شاخص های جهانی فضای کسب و کار	۶۵
۳-۲-۱	تنوع در فضای کسب و کار	۵۶
۳-۲-۲	هدف و نوع سازمان فراهم کننده شاخص	۵۷
۳-۲-۳	نوع شاخص (ذهنی یا عینی)	۶۰
۳-۲-۴	روش تجميع	۶۲
۳-۳	جمع بندی و نتیجه گیری	۶۵
۶۶	فصل چهارم: مروری بر مطالعات انجام شده	
۴-۱-۱	مطالعات خارجی بین کشوری	۶۷
۴-۲	مطالعات خارجی منطقه ای	۶۹
۴-۳	مطالعات داخلی	۷۶
۴-۴	جمع بندی و نتیجه گیری	۸۲
۸۳	فصل پنجم: شاخص فضای کسب و کار ایران و برآورد الگوی سرمایه گذاری خصوصی	

۸۴	۱-۵- شاخص فضای کسب و کار ایران.....
۸۴	۱-۱-۵- نظرات برخی از کارشناسان اقتصادی در رابطه با فضای کسب و کار در ایران.....
۹۴	۲-۱-۵- ساخت شاخص بومی فضای کسب و کار.....
۱۱۴	۲-۵- ارائه و برآورد الگو.....
۱۱۴	۱-۲-۵- ارائه الگو.....
۱۱۵	۲-۲-۵- پایایی متغیرهای الگو.....
۱۱۶	۳-۲-۵- برآورد الگو و تفسیر نتایج.....
۱۱۷	فصل ششم: جمع بندی و ارائه پیشنهادات سیاستی.....
۱۱۸	۱-۶- خلاصه و جمع بندی.....
۱۲۱	۲-۶- نتایج تحقیق.....
۱۲۲	۳-۶- محدودیت های تحقیق و ارائه پیشنهادات سیاستی.....
۱۲۳	فهرست منابع.....
۱۲۶	پیوست.....

صفحه	فهرست جداول و نمودارها
۳۴	جدول ۱-۳- عوامل و وزن آنها در شاخص ICRG
۳۵	جدول ۲-۳- امتیاز ایران برای شاخص ICRG
۳۶	جدول ۳-۳- امتیاز و رتبه ایران برای شاخص ریسک فضای کسب و کار EIU
۳۸	جدول ۴-۳- امتیاز و رتبه شاخص آزادی اقتصادی جهان برای ایران
۴۰	جدول ۵-۳- امتیاز شاخص آزادی اقتصادی برای ایران
۴۴	جدول ۶-۳- رتبه ایران بر اساس شاخص EDB
۴۶	جدول ۷-۳- مقایسه شاخص های جهانی فضای کسب و کار
۴۸	جدول ۸-۳- مقایسه تطبیقی شاخص های جهانی فضای کسب و کار به تفکیک اجزا
۶۲	جدول ۹-۳- مقایسه روش های تجمیع متفاوت در ساخت شاخص آزادی اقتصادی موسسه فریزر
۶۷	جدول ۱-۴- موانع کسب و کار در ۳۰ هزار بنگاه در کشورهای در حال توسعه
۶۹	جدول ۲-۴- عوامل شاخص های فضای کسب و کار ایالات متحده آمریکا
۷۰	جدول ۳-۴- عوامل یا سیاست های اقتصادی در رابطه با فضای کسب و کار در ۹۲ شهر آلمان شرقی
۷۲	جدول ۴-۴- شاخص های فضای سرمایه گذاری در چین
۷۴	جدول ۵-۴- شاخص های فضای سرمایه گذاری در ایالات هند
۷۶	جدول ۶-۴- شاخص های امنیت اقتصادی در مطالعات ایران
۷۸	جدول ۷-۴- وضعیت محور های کسب و کار ایران بر اساس شاخص شرکت نوسازی صنایع ایران
۹۸	جدول ۱-۵- انتخاب عوامل تشکیل دهنده ی فضای کسب و کار و دسته بندی آنها
۱۰۴	جدول ۲-۵- امتیازات اجزای شاخص بومی فضای کسب و کار
۱۰۹	جدول ۳-۵- امتیازات شاخص بومی فضای کسب و کار در دوره ۱۳۵۲-۱۳۸۶
۱۱۳	جدول ۴-۵- مقایسه شاخص بومی فضای کسب و کار با شاخص های جهانی
۱۱۵	جدول ۵-۵- بررسی پایایی متغیرهای الگو با استفاده از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته
۲۵	نمودار ۲-۱- شاخه های اقتصادی نهاد گرای جدید
۴۵	نمودار ۳-۱- مقایسه امتیازات شاخص های جهانی فضای کسب و کار برای ایران
۵۷	نمودار ۳-۲- ناسازگاری امتیازات شاخص ها در کشور های فقیر
۸۵	نمودار ۵-۱- رشد تولید ناخالص داخلی در ایران
۸۶	نمودار ۵-۲- نرخ تورم در ایران
۸۷	نمودار ۵-۳- تفاوت نرخ ارز بازار آزاد با نرخ ارز رسمی در ایران
۱۱۰	نمودار ۵-۴- شاخص بومی فضای کسب و کار ایران
۱۱۳	نمودار ۵-۵- مقایسه شاخص بومی فضای کسب و کار ایران با شاخص های جهانی بر اساس ادوار زمانی مختلف

فصل اول

کلیات

۱-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق

سرمایه گذاری یکی از ارکان اصلی و مؤثر در رشد و توسعه اقتصادی هر کشور محسوب می شود. در کشور ما همواره بخش عمده ای از سرمایه گذاری ها با تاکید بر درآمد های عظیم نفتی توسط دولت صورت گرفته است. از آنجائیکه توسعه موفق مستلزم آن است که دولت به عنوان مکمل بخش خصوصی عمل کند و این مهم به ویژه پس از ابلاغ سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی مبنی بر لزوم حضور بخش خصوصی در عرصه ی اقتصادی کشور بیش از پیش ضرورت می یابد، شناخت عوامل اصلی و تاثیر گذار بر سرمایه گذاری بخش خصوصی بسیار مهم خواهد بود.

مطالعات تجربی متعددی در رابطه با شناخت عوامل تاثیر گذار بر سرمایه گذاری و رشد در کشور صورت گرفته که متغیر های تعیین شده در این مطالعات عموماً متأثر از نظریات مطرح شده در تئوری های سنتی اقتصادی بوده است. اما به نظر می رسد عوامل تشکیل دهنده ی فضای کسب و کار از جمله مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با فضای کسب و کار، عرضه و کیفیت زیر ساخت های اقتصادی، کیفیت دستگاه های اداری و قضایی، دسترسی به اعتبارات، نظام مالیاتی، سیاست های بازار کار و... بویژه در مورد کشورهای در حال توسعه از جمله ایران در کنار سایر عوامل اقتصادی مورد توجه سرمایه گذاران و عاملان اقتصادی داخلی و خارجی است. این در حالیست که کیفی بودن بیشتر این عناصر، عدم جمع آوری اطلاعات آنها و فقدان شاخص مناسب از فضای کسب و کار اقتصاد ایران مانعی برای منظور کردن این متغیر در مدل های اقتصادی، بررسی نحوه اثرات آن، ارزیابی تأثیر سیاست گذاری ها در فضای موجود و در نهایت تصمیم گیری در رابطه با برنامه های اصلاحی فضای کسب و کار گردیده است.

در خصوص فضای کسب و کار چندین شاخص بین المللی که امکان مقایسه کشور ها را فراهم می کنند تدوین شده اند. اما آنچه که این شاخص ها به دنبال تبیین آن بوده اند شرایط داخلی کشور برای سرمایه گذاران یا مؤسسات مالی و سیاسی بین المللی بوده است. این بدان معناست که سرمایه گذاران داخلی لزوماً به عوامل مطرح شده در این شاخص ها توجه ندارند. به علاوه، به دلیل عدم دسترسی مؤسسات بین المللی به اطلاعات دقیق و مکفی در رابطه با همه کشور های مورد بررسی و درپاره ای موارد مبتنی بودن شاخص ها بر نظرات کارشناسی و معیار های ذهنی انتقادات زیادی بر شاخص های جهانی و کاربرد آنها در مطالعات مربوط به سرمایه گذاری داخلی و رشد اقتصادی وارد شده است. همچنین در مطالعاتی که بررسی دقیق تر فضای کسب و کار یک منطقه یا کشوری خاص را مد نظر قرار داده اند شاخص یا شاخص های متناسب با شرایط ویژه مکان مورد بررسی به کار گرفته شده است. لذا لازمه تدوین شاخص محیط کسب و کار و بهبود آن در کشور نیاز به شناخت بیشتری از وضعیت اقتصادی کشور در ارتباط با سرمایه گذاری و نیز نگرانی های سرمایه گذاران داخلی از انجام و گسترش آن دارد.

۱-۲- بیان مسأله

۱-۲-۱- تعریف و مفهوم فضای کسب و کار

فضای کسب و کار مفهومی گسترده و در برگیرنده مصادیق متنوعی است، از این رو تعاریف متعددی برای آن ارائه شده است. ارتباط نزدیک فضای کسب و کار^۱ با فضای سرمایه گذاری^۲ موجب شده تا برخی از محققان این دو واژه را مترادف با هم یا در مفهومی مشابه بکار برند. لذا در این قسمت به برخی از تعاریف ارائه شده برای این دو واژه به منظور روشن شدن تمایزات و تشابهات آنها اشاره می شود.

داردیا^۳ (۱۹۹۹) فضای کسب و کار را «مجموعه ای از قیمت ها و دسترسی به نیروی کار و سایر نهاده ها که بنگاهها در مکان معین با آن مواجه اند» تعریف می کند. اما وی این تعریف را مناسب فضایی می داند که غالب بنگاهها در آن تولیدی هستند و هزینه ها شامل دستمزدها، نرخ های مالیات، حق بیمه بیکاری و ... می باشند. در حالیکه در سال های اخیر به دلیل افزایش سهم بنگاههای غیر تولیدی و در نتیجه افزایش نهاده های مورد نیاز تعریف فضای کسب و کار گسترش یافته است و تحلیل گران بر اهمیت توجه به سایر شرایط محیطی مانند کیفیت نیروی کار، مناسب بودن زیر ساخت ها، عمق بازارهای مالی و عوامل وابسته به کیفیت زندگی تأکید می کنند. بنابراین فضای کسب و کار شامل همه ی عوامل وابسته به مکان است که تعیین می کند بنگاه ها با چه میزان از بهره وری می توانند تولید کنند.

دلار^۴ و دیگران (۲۰۰۳) مفهوم فضای سرمایه گذاری را بطور نزدیکی مرتبط با مفهوم زیر ساخت های اجتماعی^۵ و یا کیفیت نهادی^۶ دانسته و آنرا بدین صورت تعریف می کنند: «محیط نهادی، سیاستی و قانونی که بنگاه ها در آن فعالیت می کنند - عواملی که در جریان فعالیت از آغاز تا بدست آوردن نتیجه اثر می گذارند-» بطور مثال اگر دولت بسیار بوروکراتیک و فاسد باشد و یا قوانین و مقررات دولتی در رابطه با خدمات زیرساختی و مالی ناکارا باشد، بنگاه ها نمی توانند خدمات قابل اعتمادی دریافت کنند. بنابراین بازدهی بالقوه سرمایه گذاری پایین و نامطمئن خواهد بود.

بانک جهانی (۲۰۰۵) تعریفی نسبتاً گسترده از این مفهوم ارائه می دهد: فضای سرمایه گذاری بسیاری از عوامل وابسته به مکان را منعکس می کند که فرصتها و انگیزه های بنگاه ها را برای سرمایه گذاری همراه با بهره وری،

^۱ Business Environment or Business Climate

^۲ Investment Climate

^۳ Dardia

^۴ Dollar

^۵ Social infrastructure

^۶ Institutional quality

ایجاد اشتغال و گسترش بنگاه ها شکل می دهند.

بنا به نظر فیلیپس^۱ (۲۰۰۶) فضای سرمایه گذاری مجموعه گسترده ای از عوامل سیاسی، اقتصادی، قانونی و فیزیکی است که کشور را به مقصدی جذاب برای سرمایه گذاری خارجی و به مکانی که در آن بنگاه های داخلی در همه ی ابعاد و در صنایع مختلف تشویق به سرمایه گذاری می شوند تبدیل می کند. وی فضای سرمایه گذاری سالم را شامل: ثبات سیاسی و اقتصادی، حاکمیت قانون، زیرساخت مناسب، مالیات و مقررات مساعد انجام کسب و کار، سیاست های نیروی کار، دسترسی به اعتبار و... می داند.

از نظر یاروسی^۲ (۲۰۰۹) دسته ای از عوامل که به طور نزدیکی مرتبط با فرآیند تولید هستند و به هنگام تصمیم گیری برای سرمایه گذاری مورد توجه قرار می گیرند مانند کیفیت و قابلیت اعتماد به خدمات زیر ساختی، دسترسی به اعتبار، سطح فساد و ... فضای کسب و کار را تشکیل می دهند. این عوامل هم هزینه هایی را که به طور عینی قابل مشاهده هستند و هم حس سرمایه گذار از فضای کسب و کار را - که بعنوان شاخص های ذهنی می تواند لحاظ شود - شامل می گردد. وی هیچگونه تفاوتی بین دو واژه فضای کسب و کار و فضای سرمایه گذاری قائل نمی شود.

DCED^۳ فضای کسب و کار را زیر مجموعه ای از فضای سرمایه گذاری دانسته و آن را مجموعه ای از شرایط سیاستی، قانونی، نهادی و تنظیمی که بر فعالیت های کسب و کار حاکم است تعریف می کند. فضای کسب و کار، مکانیزم های مدیریتی و اجرایی دایر به منظور اجرای سیاست دولت و نیز ترتیبات نهادی که بر طرز عملکرد بازیگران اصلی (مانند عوامل دولت، نیروی انسانی تنظیم کننده، سازمان های جامعه مدنی، اتحادیه های تجاری، سازمان های عضویت فعالان اقتصادی مانند انجمن های زنان فعال اقتصادی و...) اثر می گذارد را در بر می گیرد.

تعاریف فضای کسب و کار و فضای سرمایه گذاری به مجموعه عوامل محیطی مشابهی اشاره دارند که بر بازدهی تولید و سود سرمایه گذاری اثر می گذارند اما از جانب تولید کننده و سرمایه گذار قابل کنترل نیستند. برخی از این عوامل به کیفیت نهادها مرتبط می شوند و بسیاری از آنها از رفتار و سیاست گذاری های دولت متأثر می گردند. همچنین از تعاریف بالا برمی آید که گستردگی و تنوع ابعاد فضای کسب و کار، ارائه تصویر روشنی از آن در هر کشور را با بررسی معدودی از متغیر ها غیر ممکن می سازد. لذا نیاز به ساخت شاخص یا شاخص های ترکیبی از این مجموعه عوامل است. از آنجا که ذهنیت سرمایه گذاران و تولید کنندگان از فضای کسب و کار بر تصمیم گیری و عملکرد آنان تاثیر گذار است و نیز در برخی موارد هزینه های تحمیل شده از جانب فضای کسب

¹ Phillips

² Iarossi

³ Donor Committee for Enterprise Development

و کار نامساعد در کشور قابل کمی کردن نمی باشد، در نظر گرفتن معیار های ذهنی در کنار شاخص های عینی در شاخص ترکیبی ضروری به نظر می رسد.

۱-۲-۲- فضای کسب و کار در ایران

در ادبیات جدید اقتصادی شرایط محیطی، نهادی و ساختاری تحت عناوین جدیدی چون فضای کسب و کار مورد مطالعه قرار می گیرند و بهبود فضای کسب و کار امروزه یک راهبرد رشد و توسعه بخش خصوصی محسوب می شود. در سال های اخیر مسأله بهبود فضای کسب و کار در مراکز تصمیم گیری و سیاست گذاری ایران مورد توجه قرار گرفته و در برنامه ریزی کلان کشور لحاظ گردیده است. در ابلاغیه سیاست های کلی اصل ۴۴ قبل از فرمان واگذاری شرکت های دولتی، به توانمند سازی بخش خصوصی و تعاونی ها تأکید شده است و مقام معظم رهبری در پاسخ به نامه رئیس جمهور بر بهبود فضای کسب و کار صراحتاً تأکید کردند. در نامه ایشان چنین آمده است: "لذا مقرر نمائید ستادی قوی مسئولیت کامل اجرای اصل ۴۴ را برعهده گرفته و بدون فوت وقت، زمینه رونق و تحرک اقتصادی را با بکارگیری همه نیروها و سرمایه های ملی فراهم نماید. اطلاع رسانی همه جانبه و فراگیر جهت دوری از ویژه خواری گروههای خاص، تشویق عموم به سرمایه گذاری و بهبود فضای کسب و کار کشور مورد تأکید است."^۱

در ماده ۸ برنامه چهارم به دولت اجازه داده شده است بخشی از درآمدهای حاصل از فروش شرکت های دولتی را در قالب بودجه های سنواتی به توانمند سازی بخش خصوصی تخصیص دهد و در ماده ۶ همین برنامه دولت مجاز به استفاده از همه روش ها برای توانمندسازی بخش خصوصی شده است. شورای اقتصاد کشور نیز در مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۶ وزارت اقتصاد را موظف به تهیه سند ملی "رفع موانع بخش خصوصی" کرده است. قوه قضائیه نیز در پایان سال ۱۳۸۶ مرکزی را برای بررسی موانع سرمایه گذاری در بخش خصوصی تأسیس کرد.^۲

در ماده ۴۱ برنامه چهارم توسعه، دولت موظف به اتخاذ سیاست های مختلف برای بهبود محیط کسب و کار شده است. در این ماده آمده است:

"دولت موظف است در برنامه چهارم، در جهت بهبود فضای کسب و کار در کشور و زمینه سازی توسعه اقتصادی و تعامل با جهان پیرامون، اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف) کنترل نوسانات شدید نرخ ارز در تداوم سیاست یکسان سازی نرخ ارز

ب) تنظیم تعرفه های واردات نهاده های کالایی تولید

ج) برنامه ریزی و اجرای توسعه زیربناها

^۱ نامه مقام معظم رهبری ۱۳۸۵/۴/۱۲

^۲ بانک جهانی، (۱۳۸۷)، ص ۱۹

د) بازنگری قانون و مقررات مربوط به نیروی کار یا سازوکار سه‌جانبه‌گرایی (دولت-کارگر-کارفرما)
ه) تسهیل رقابت و کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات"

در سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه به موضوع بهبود فضای کسب و کار اشاره و به عنوان یکی از روش‌های تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی در نظر گرفته شده است:
"بهبود فضای کسب و کار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری مورد نیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به صورت شفاف و منظم به جامعه."

۱-۳- هدف از انجام تحقیق

هدف مطالعه حاضر یافتن شاخص یا شاخص‌های مطلوب به منظور اندازه‌گیری فضای کسب و کار در ایران و سپس بررسی تأثیر آن بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران است. شاخص‌های متنوعی در سطح جهانی برای اندازه‌گیری فضای کسب و کار کشورها از جمله ایران تدوین شده و به صورت دوره‌ای محاسبه می‌شوند. اما آیا این شاخص‌ها ملاک و معیار مناسبی برای نشان دادن شرایط فضای کسب و کار در ایران هستند؟ با هدف یافتن پاسخ این پرسش به مرور و ارزیابی مهمترین شاخص‌های جهانی خواهیم پرداخت. در صورت عدم انطباق کامل تصویر ارائه شده توسط این شاخص‌ها نیاز به شاخص‌های بومی و یا تعدیل شاخص‌های خارجی با توجه به شرایط ساختاری و اقتصادی کشور است. لذا تلاش می‌شود چارچوبی از نحوه ساخت شاخص بومی ارائه و شاخصی هر چند ابتدایی و مقدماتی در راستای هدف این مطالعه تدوین گردد.

۱-۴- فرضیه تحقیق

فرضیه مورد بررسی در این تحقیق به شرح زیر است:

"بهبود شاخص فضای کسب و کار اثر معنادار و مثبتی بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران دارد."

فصل دوم

مبانی نظری

هدف اصلی مطالعه حاضر بررسی اثر فضای کسب و کار بر میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی در ایران است. از این رو در ابتدا به طور خلاصه به بررسی نظریات سنتی سرمایه گذاری پرداخته و سپس مروری بر نظریات اقتصاد نهاد گرای جدید خواهیم داشت، رویکردی که امکان وارد کردن مفاهیم و متغیر هایی چون فضای کسب و کار، کیفیت نهادی، حکمرانی و زیر ساخت های اجتماعی را در تحلیل ها و مدل های اقتصادی در سالهای اخیر فراهم کرده است.

۲-۱- مفهوم سرمایه و سرمایه گذاری^۱

اقتصاددانان در تعریف دقیق و اهمیت سرمایه اتفاق نظر ندارند و در ابعاد و نقش آن در اقتصاد نظرات گوناگونی وجود دارد. منظور از سرمایه گذاری در اقتصاد کلان آن دسته از مخارج نهایی در اقتصاد است که به حفظ و تداوم یا افزایش ظرفیت تولید کالاها و خدمات اقتصاد می انجامد. معمولاً موجودی سرمایه یا مقدار تجهیزات، تاسیسات، ابزار تولید و ساختمان ها و موجودی انبار در یک لحظه معین، یک متغیر انباره یا موجودی است که از گذشته تا آن لحظه معین انباشته شده است. معمولاً موجودی سرمایه در ابتدا یا انتهای دوره (سال) اندازه گیری می شود اما سرمایه گذاری یا مقدار مخارج صرف شده برای تجهیزات، تاسیسات، ابزار تولید و ساختمان ها در یک دوره زمانی، یک متغیر روانه یا جریان است که طی یک فاصله زمانی اندازه گیری می شود. معمولاً سرمایه گذاری برای یک دوره (یک سال) اندازه گیری می شود.

۲-۲- سرمایه گذاری و نرخ بهره

برای نشان دادن ارتباط سرمایه گذاری و نرخ بهره دو روش مطرح شده است که مبتنی بر ارزیابی پروژه های سرمایه گذاری است. یکی از این دو روش تحت عنوان روش "ارزش فعلی خالص" مشهور است و به ابرونینگ فیشر نسبت داده می شود و روش دیگر تحت عنوان "روش کارایی نهایی سرمایه گذاری" مشهور است که توسط کینز مطرح شده است. در این قسمت با توضیح این دو روش به چگونگی ارتباط سرمایه گذاری و نرخ بهره می پردازیم.

^۱ تیمور رحمانی (۱۳۸۴)، صص ۱۷۵-۱۸۱.